

Nagy Nelli

JOGOK HATÁROK KÖZÖTT: A MIGRÁCIÓ POLITIKAI FILOZÓFIÁJA

A bevándorlás napjaink egyik legmegosztóbb politikai kérdése, a bevándorlókkal szembeni szigorú intézkedések és a bűnbakkeresés egyre több államban válnak a tömegek megnyerésének eszközévé. A liberális demokráciákban a bevándorláspolitikai alakítói nagy nyomás alatt állnak: jóval nagyobb számban akarnak bejönni az országokba, mint amennyit az államok hajlandók lennének befogadni, és úgy tűnik, mintha az állampolgárok előítéletei ösztönöznék arra a kormányokat, hogy szigorítsanak a bevándorláspolitikájukon. A liberális értelmiség pedig komoly ellentmondással néz szembe: az erkölcsi meggyőződésük mást mond, mint amit a politika diktál – a liberális elveket, minden ember egyenlő szabadságát első ránézésre nem könnyű összeegyeztetni a határok ellenőrzésével. David Miller 2016-ban megjelent könyvében – amelynek felcímét így fordíthatjuk: „Idegenek a körünkben” (*Strangers in Our Minds*)¹ – viszont amellettt érvel, hogy téves az a gondolat, miszerint liberálisnak lenni annyit tesz, mint bevándorláspártinak lenni.

Miller a liberális nacionalizmus politikai filozófusa. Azzal a kozmopolitizmussal szemben, amelyet például Martha Nussbaum és Thomas Pogge neve fémjelez, Miller mérsékelt kozmopolita álláspontot képvisel a globális igazságosság tekintetében:² szerinte egy nemzetállamok alkotta nemzetközi rendszerben a társadalmi igazságosságot nem az egész világra kiterjedő egyenlőség, hanem a mindenkit megillető, minimális alapjogok elve alapján kell értelmezni. A nemzetállam jelentősége – amint azt Miller korábbi munkáiban is kifejtette³ – a politikai közösségeket összetartó szolidaritásban rejlik. A nemzet Miller szerint erkölcsi közösség; az azonos nemzethez tartozók nagyobb felelősséget viselnek egymás iránt, mint általánosságban az emberek iránt. Miller szóban forgó, 2016-os könyvének központi kérdése a globális igazságosság és a nemzeti identitás közötti viszonyra irányul.

Miller vizsgálódásának középpontjában az önkormányzó politikai közösségek szuverenitása, valamint az emberek egyenlő méltóságának elve közötti konfliktus áll, tekintettel a menekültek különleges helyzetére és az államok saját területük feletti kontrolljá-

nak igényére. Kiindulópontja az, hogy az emberek magukénak akarják tudni a társadalmuk jövője fölötti kontrollt, és a közösségnek joga van ahhoz, hogy az általa birtokolt területen a politikai önrendelkezés igényével lépjen fel. Ennek értelmében bevándorlásról való döntést is az önkormányzó közösségnek kell meghoznia, ezt a jogot nemigen lehet elvitatni. Miller azért bírálja a bevándorlás emberi jogi megközelítését, mert az nem érzékeny a partikuláris közösségek sajátos erkölcsi kötelekeire. Ugyanakkor ő is leszögezi, hogy a döntés során a politikai közösségnek tekintettel kell lennie az emberi jogokra.

Miller amellettt érvel, hogy a bevándorlás nem ítéhető meg pusztán költség-haszon elemzés eredménye alapján, de kizárólag emberi jogi szempontból sem: a bevándorlás kihívására adott válasz attól függ, hogy mit értünk politikai közösség alatt. Ezzel függnek össze azok a kihívások, amelyekkel a liberális demokráciáknak ma szembe kell nézni, és amelyekre Miller választ igyekszik adni.

Az egyik ilyen kihívás az, hogy míg a liberális gondolkodás szerint meg kell adni a bevándorlóknak a lehetőséget arra, hogy a fogadó országban teljes jogú tagjai legyenek a közösségnek, addig az állampolgársággal speciális jogok és köteleességek is járnak, ami bonyolultabbá teszi

a helyzetet. Ugyanígy tisztázásra szorul az, hogy a közösségbe befogadott, állampolgárságot szerzett személynek mennyire kell azonosulnia a közösséggel: elegendő-e a szűkebb, politikai értelemben vett azonosulás, amely kimerül a jogkövető magatartásban, vagy ennél mélyebb kapcsolat kialakítása lenne elvárható, minek során a befogadott egyén átveszi a közösség kultúráját, szokásait, tisztelni kezdi nemzeti szimbólumait. A gyakorlatban általában elfogadott, hogy szorgalmazzzák a bevándorlók esetében a szűken vett politikainál mélyebb azonosulást, és elvárják a kulturális, gazdasági és társadalmi beilleszkedést.

A jóléti államokban szintén kihívást jelent a bevándorlóknak nyújtott jóléti támogatások arányossága a bevándorlók által teljesített hozzájárulással. A támogatások célja az esélyegyenlőség és az emberhez méltó életfeltételek – amire a bevándorlók is jogosul-

TÉVES AZ A GONDOLAT,
MISZERINT LIBERÁLISNAK
LENNI ANNYIT TESZ, MINT
BEVÁNDORLÁSPÁRTINAK
LENNI

tak – biztosítása. Azonban a társadalmi igazságosságot, amit ezek a jutatatások előmozdítanak, élet-hosszig tartó társadalmi együttműködés-ként értelmezzük. Tekintve, hogy a bevándorlók „később csatlakoznak” a rendszerhez, és időarányosan kevesebb hozzájárulást nyújtanak, egyes nézetek szerint kisebb mértékű támogatásra lennének jogosultak. Nemcsak állampolgárként, hanem a jóléti rendszer kedvezményezettjeként is kell rájuk tekinteni, az esélyegyenlőség és a hozzájárulás elvét is szem előtt tartva. Miller ezzel a kérdéssel kapcsolatban arra helyezi a hangsúlyt, miszerint nincs okunk feltételezni a bevándorlókról, hogy nem akarnának hozzájárulni a jóléti rendszer költségeihez – sokkal inkább az államnak kell tevőleges lépéseket tennie az integrációjuk, illetve annak érdekében, hogy ne alakuljon ki ez a meggyőződés.

A jóléti államok ezenfelül nagyban építenek a közösségen belüli bizalomra, de ez a bizalom a társadalom sokszínűbbé válásával egyre csökken. Minél magasabb a bevándorlók aránya, annál kevésbé akarnak részt venni az állampolgárok a költségek közös viselésében. Sőt, azok a jóléti országok, amelyekben a bevándorlás mértéke nagyobb, lassabb ütemű gazdasági fejlődést produkálnak. Miller úgy véli, hogy ezek az adatok a jövőbeni intézkedések szempontjából nem döntőek, ám kétségtelenül felhívják a figyelmet arra, hogy mekkora hatása van a bevándorlásnak a fogadó állam társadalmára, különösen a kulturális különbségekből fakadó bizalmatlanság miatt. Miller szerint az igazán fontos kérdés itt az, hogy mekkora terhet róhatunk a nem állampolgárokra, továbbá az, hogy milyen mértékű segítségnyújtásra vagyunk kötelesek, illetve a költségek és hasznok számításakor hogyan és mekkora súllyal vegyük figyelembe a bevándorlók oldalán jelentkező költségeket és hasznokat. Lényegében Miller arra keresi a választ, hogy egyenlő súllyal kell-e az államoknak figyelembe vennie az állampolgárok és a bevándorlók igényeit, és ha nem, milyen mértékű különbségtétel az, ami még elfogadható. (1–19.)

Miller ezen kérdések megválaszolásakor az erkölcsi kozmopolitizmus nézőpontjából indul ki, amelyet a minden ember egyenlő értékében való hitként határoz meg. Ugyanakkor utal Thomas Pogge részletesebb definíciójára is, amely a fogalom tartalmát az individualizmus, az univerzalitás és az általánosság jellemzőivel írja le. Individuális, mert egyénekre összpontosít, nem pedig például családokra vagy nemzetre. Univerzális, mert minden embert egyenlőnek

tekint. Általános, mert ez az egyenlő státusz globális hatályú, mindenkinek tiszteletben kell tartania, nem csak az azonos nemzethez, valláshoz vagy más közösséghez tartozóknak.⁴ (20–23.)

Miller különbséget tesz az erkölcsi kozmopolitizmus szélsőséges és mérsékelt értelmezése között. Tágabb értelemben a kozmopolitizmus azt jelenti, hogy mindenki iránt pontosan ugyanannyi felelősséggel tartozunk, tekintet nélkül arra, hogy milyen kapcsolatban állunk vele. Miller szerint ez a szélsőséges, „erős kozmopolita” álláspont a gyakorlatba nehezen lenne átültethető, hiszen nemcsak az állampolgárságot, hanem a családi, baráti kapcsolatokat is figyelmen kívül kellene hagynunk az érvényesítése során, ami nem fér össze az alapvető szocializációkkal. Ehelyett az elvnek egy kevésbé irreális, „enyhe” változatát javasolja, amelyet ő maga is képvisel. Ennek lényege szerint tekintettel kell lennünk arra, hogy milyen következményekkel járnak a cselekedeteink

TEKINTETTEL KELL LENNÜNK
ARRA, HOGY MILYEN KÖVET-
KEZMÉNYEKEL JÁRNAK A
CSELEKEDETEINK MÁSOKRA
NÉZVE. AKÁR FÜZ HOZZÁJUK
VALAMILYEN KÖTELEK, AKÁR
NEM – EGYENLŐ MÉRTÉKBEN
FIGYELEMBE KELL VENNÜNK
A TÖBBI EMBERT

másokra nézve, akár fűz hozzájuk valamilyen kötelék, akár nem – egyenlő mértékben figyelembe kell vennünk a többi embert. Ugyanígy az államoknak is tekintettel kell lenniük arra, hogy intézkedéseik hogyan hatnak azokra, akik határaikon kívül tartózkodnak. Ugyanakkor a liberális gondolkodás szempontjából lényeges kérdés, hogy egyenlő mértékben

érvényesül-e ez a felelősség mindenkivel szemben, vagy megengedett az állam részéről a hazafias részrehajlás. (23–25.)

Miller az ún. „járulékos kötelesek” elméletét javasolja annak megértéséhez, hogy miben térnek el a közeli kapcsolatból fakadó kötelezettségek azoktól, amelyek mindenki irányában fennállnak. A közeli kapcsolatok esetében Miller két tényezőt emel ki: egyrészt ezek a kapcsolatok önmagukban is értékesek, másrészt jelentőségüket veszítenék, ha nem járnának együtt speciális kötelesekkel. Egy nemzetállam állampolgárai között azonban nem egyszerű alkalmazni ezt az elgondolást, itt ugyanis többdimenziós kapcsolatokról van szó: feladatmegosztásról, jogközösségről és honfitársi kapcsolatokról olyan emberek között, akik hasonló értékeket vallanak, ugyanazon területhez kötődnek, és elkülöníthető csoportként tekintenek magukra. Miller szerint a honfitársi kötődés önmagában értékes és szükséges kapocs az állampolgárok között, ugyanis lehetővé teszi az igazságosság elvei alapján való együttélést, valamint lényeges feltétele annak, hogy a közösség képes legyen irányítani a sorsát, kialakítani a prioritásait, érvényre juttatni az elosztási igazságosság és a kollektív sza-

badság elveit. Többletértékét pedig az adja, hogy olyan fajta szolidaritással jár együtt, ami hiányzik a pusztán gazdasági vagy politikai viszonyokból. A liberális nacionalizmus érve szerint a nemzeti identitás az, ami egyfajta azonosságtudatot és bizalmat teremt a közösségen belül. A bevándorlás-politika szempontjából azért válik ez fontossá, mert összefügg azzal, hogy milyen mértékig lehet legitim politikai cél megőrizni és erősíteni a nemzeti identitást, valamint azzal, hogy milyen mértékű azonosulás várható el a bevándorlóktól – mindennek ugyanis csak akkor van jelentősége, ha elfogadjuk, hogy a nemzeti összetartozás bizonyos önértékkel bír.

A járulékos köteleességek elmélete révén érthető meg az, hogy az igazságosság megengedi a hazafias részrehajlást: azt, hogy kevesebbet tegyünk a bevándorlókért, mint az állampolgárokért⁵ – de azt nem engedi meg, hogy semmit se tegyünk az előbbieért. Az államoknak ugyanis vannak külső kötelezettségei, illetve van bizonyos felelőssége azon egyének iránt is, akik nem tartoznak az állampolgáraik körébe. Az államoknak először is feltétlenül tiszteletben kell tartaniuk az utóbbiak emberi jogait – akik részéről felmerülhetnek az emberi jogokon túlmutató igények is. A kozmopolitizmus enyhe változata ilyenkor megkívánja, hogy az államok legalábbis mérlegeljék az érdekeiket – arra pedig, hogy milyen indokkal tilthatja meg egy állam a határátlépést, Miller a nyitott és a zárt határok elméletének taglalásán keresztül ad választ. (25–37.)

A nyitott határok elvével kapcsolatban Miller három olyan érvet említ, amelyek szerint a határoknak átjárhatóknak kellene lenniük, és e tekintetben mindenfajta korlátozást meg kellene tiltani az államok számára. Az első érv a Föld mint közös tulajdon elmélete, miszerint a Föld minden rajta élő emberé, ezért senkit nem lehet kizárni abból, hogy hozzájusson ahhoz, ami az övé. Ezen elv alapján szükség esetén beléphetünk egy adott állam területére, illetve átkelhetünk azon, azonban ez az elv nem keletkeztet jogot általánosságban a bevándorlásra. A globális esélyegyenlőség elve alapján a szegényebb társadalmakba születettekkel szembeni igazságtalanságot legalábbis részben csökkentené, ha megnyitnák a határokat. Az elmélet alkalmazását Miller szerint ellehetetleníti, hogy az összehasonlításra és a mértékek meghatározására nincs adekvát módszer; azok az érvek pedig, amelyek egy politikai közösségen belül az esélyegyenlőség biztosítását támogatják, globális szinten nem állják meg a helyüket: ebben a kontextusban ugyanis nem köz-

politikai döntésekről van szó, nincs ugyanis konkrét döntéshozó, aki felelős az esélyek alakításáért.

A harmadik érv – amelyet Joseph Carens is képvisel – a bevándorláshoz való jog mint emberi jog,⁶ amely értelmezhető más emberi jogok megvédéséhez szükséges eszközként, az állam területének elhagyásához való jog kiegészítéseként, illetve a szabad mozgáshoz való jog kiterjesztéseként, amelyet a határok kontrolljával az államok megsértének. Miller ezzel kapcsolatban rámutat, hogy jöllehet egy állam területének elhagyása és egy másikba való belépés ugyanazon érme két oldalának tűnik, valójában közel sem jelentenek egyet, nincs ugyanis alapjogunk arra, hogy egy konkrét országba belépjünk. Felhívja a figyelmet arra is, hogy számításba kell venni azok helyzetét, akik valamilyen okból nem képesek elhagyni szülőföldjüket, és az agyelszívás hatására egészségügyi ellátás, illetve egyéb szolgáltatások nélkül maradhatnak. Nem mondhatjuk tehát, hogy a bevándorláshoz való jog emberi jogokat véd, ha a migráció egyesek helyzetét még hátrányosabbá teszi. A másik megközelítés, miszerint a bevándorláshoz való jog az országon belüli szabad mozgáshoz való jog logikus kiterjesztése, Miller szerint két okból nem állja meg a helyét. Egyrészt az országon belüli migráció nem kívánt hatásait az államok területükön belül képesek kezelni, ám nemzetközi szinten a bevándorlás korlátozása lehet az egyetlen módja az államok részéről annak, hogy megelőzzék a migráció nemkívánatos ha-

EGY ÁLLAM TERÜLETÉNEK ELHAGYÁSA ÉS EGY MÁSIKBA VALÓ BELÉPÉS UGYANAZON ÉRME KÉT OLDALÁNAK TŰNIK, VALÓJÁBAN KÖZEL SEM JELENTENEK EGYET, NINCS UGYANIS ALAPJOGUNK ARRÁ, HOGY EGY KONKRÉT ORSZÁGBA BELÉPJÜNK

tásait az állampolgáraik jogaira nézve. Másrészt az egyes országok területén belüli szabad mozgás joga lehetővé teszi az állampolgárok számára az emberi jogaik gyakorlását, különösen jelentős ez a jog a kisebbségekhez tartozók esetében. Nemzetközi viszonylatban viszont egy állam azzal, hogy elutasít egy bevándorlót, nem gátolja meg az illetőt abban, hogy jogait máshol gyakorolhassa. (38–56.)

Következésképpen Miller szerint igazolható az, ha az államok szabályozzák a határaik átlépését. Sőt, helye lehet olyan bevándorláspolitikának is, amelynek keretében az államok megválogatják, hogy kiket engednek be, és kiket zárnak ki, a bevándorlóknak csak a legsürgetőbb igényei írják felül az államoknak ezen jogát.

A zárt határok elve alapján, amelyet Miller is képvisel, elfogadható lehet az állam azon döntése, hogy szelektál a bevándorlók között, vagy kizár egyeseket. Az elmélettel kapcsolatos leggyakoribb ellenérv, hogy ez is a kényszer egy formája, a szabad mozgáshoz való jog megsértése, ebben az értelemben pedig nehe-

zen igazolható. Miller szerint azonban az önkormányzó közösség önrendelkezési jogával, a demokrácia működésével és a népesség méretével érvelhetünk amellet, hogy a bevándorlás kontrollja legitim intézkedésnek tekinthető. Ezt a kontrollt nem kényszerítő, hanem inkább megelőző jellegűnek kell tekinteni. Ha elfogadjuk az államok jogát a határai lezárására, áttérhetünk arra a kérdésre, milyen felelősséggel tartoznak az államok a bevándorolni szándékozók iránt. Ennek megválaszolása érdekében különbözteti meg Miller a menekülteket a gazdasági bevándorlótól. (57–75.)

Ez a distinkció azért lényeges, mert az emberi jogok határt szabnak a nemzeti önrendelkezésnek. Menekült az, aki igényét arra alapozza, hogy valamely emberi jogát a származási országában fenyegetik, míg a gazdasági bevándorlót valamilyen érdek motiválja arra, hogy a fogadó államban éljenek – tanulás, munkavállalás, egyéb személyes cél –, de emberi jogait illetően nincsenek fenyegetésnek kitéve. Míg a menekülteken mindaddig köteles az állam segíteni, amíg az emberi jogaik veszélyeztetve vannak, a gazdasági bevándorlókkal szemben nem terheli segítségnyújtási kötelezettség az államokat. Azonban Miller szerint még a menekültek esetében is elfogadható, ha az államok esetleg a határaikon kívül keresnek megoldást a helyzetük rendezésére. A gazdasági bevándorlókval kapcsolatban pedig az sem kifogásolható, ha egy állam a területén élők közösségének jólétét szem előtt tartva elutasítja a befogadásukat – utóbbi esetben az önkormányzó politikai közösség döntése kevésbé van korlátok közé szorítva.

A menekültek befogadása az államok közös felelőssége, az ezzel járó anyagi terheket is meg kell osztani – a kérdés csak az, hogy miképpen. Miller szerint az ideális az lenne, ha az államok kialakítanának egy tehermegosztási rendszert, amelyben minden állam teherbíró képességének megfelelően vesz részt, figyelembe véve az ország méretét, népességét, az egy főre eső GDP-t stb. Ugyanakkor a valóságban nehezen képzelhető el, hogy az államok képesek lennének ilyen egyezségekre jutni. (76–93.)

A gazdasági bevándorlók esetében viszont a kölcsönös előnyökön alapuló befogadason van a hangsúly, ezért is elfogadható Miller szerint a képzettségen alapuló szelekció. A mérsékelt kozmopolitizmus elvét szem előtt tartva azonban ilyen esetekben is elfogadható indoklást kell adnia egy államnak, amennyiben a bevándorláspolitikája révén elutasít bizonyos

bevándorlókat. A nemzetiség azért nem tekinthető legitim indoknak az elutasításra, mert nem köthető semmilyen érdekhez, célhoz, amelyet egy állam a bevándorláspolitikával el akarhat érni. Bonyolultabb a helyzet a politikai és kulturális háttér kérdését illetően, hiszen ha valaki nem ismeri el az állam autoritását, kétségbe vonható az is, hogy milyen mértékben tenne eleget állampolgári kötelességeinek. Ugyanakkor a liberális demokráciák toleránsak, és teret adnak a véleményszabadságnak, így politikai meggyőződése alapján elutasítani valakit csak szélsőséges esetben – ha a fogadó ország demokratikus intézményeinek működését veszélyeztetné – lehet indokolt. A kulturális háttérrel más a helyzet. A bevándorlókat költséges az egyenlőség elve alapján integrálni a társadalomba – úgy, hogy ezeket a költségeket az államnak, illetve az állampolgároknak kell viselniük. Viszont a kultúra az identitás része, és a kulturális integráció hiánya komoly társadalmi törésvonalak, végső soron pedig párhuzamos társadalmak kialakulásához vezet.

Ez elkerülhető, de komoly költségek árán, amivel kalkulálnia kell a fogadó államnak.

Többféle érdekkonfliktus merülhet fel a bevándorláspolitikával kapcsolatban a származás szerinti és a fogadó állam, valamint a bevándorlók között. A küldő állam érdekeit az szolgálja leginkább, ha az alacsonyan képzett munkások hagynak el az országot, míg a fogadó állam őket csak rövid távra, a magasan képzett munkaerőt viszont hosszú távra kívánná befogadni. Az igazságosság megkövetel ilyenkor egyfajta szelektációs politikát, ami a migráció hasznait és költségeit úgy osztja el, hogy az minden érdekelt számára elfogadható legyen – Miller ennek vázolta fel egy alternatíváját. Szerinte egy haladó bevándorláspolitikai céljával azt kell kitűzni, hogy a szelekció során a lehető legjobban elkerüljék a káros hatásokat, utalva itt elsősorban az agyelszívás jelenségére: ugyanis a gazdasági bevándorlók jelentős része képzett munkaerőt képvisel, és távozásuk hátrányosan érinti az – egyébként is nehéz helyzetben lévő – származási országukat. (94–111.)

Utolsó gondolati egységként Miller a bevándorlók jogait és az integráció kérdéskörét tárgyalja, amelyek meglátása szerint szorosan kapcsolódnak egymáshoz: ha elvárjuk a bevándorlók részéről a társadalmi, állampolgári és kulturális integrációt, akkor egyenlő jogokat kell biztosítani számukra a gazdasági és politikai életben, és részesíteni kell őket a jóléti juttatásokban. Miller szerint ez a lényege a kölcsönösség-

nek: a bevándorlók sem várhatják el az esélyegyenlőséget és a diszkriminációmentességet, ha kulturális enklávékba tömörülve élnek a társadalomban, de a fogadó állam sem várhat el feltétlen nemzeti hűséget anélkül, hogy a polgároknak kijáró védelmet és támogatást biztosítaná a bevándorlóknak. Egyrészt tehát választ kell adni arra a kérdésre, hogy milyen igényei lehetnek a bevándorlóknak, amelyeket az államoknak figyelembe kell vennünk, másrészt arra, hogy milyen szintű alkalmazkodás várható el észszerűen a fogadó társadalomtól.

Miller szerint ahhoz, hogy egy állam bevándorláspolitikája a társadalom számára elfogadható és támogatott legyen, figyelembe kell venni a bevándorlás hosszútávú hatásait is, és egyensúlyt kell találni a felmerülő emberi jogi igények, valamint a politikai közösség tagjainak igazságosságigénye között. Ehhez meg kell győzni az állampolgárokat arról, hogy az állam igazságosan osztja el a jogokat és a kötelezettségeket a közösségen belül, egyébként könnyen ellenséges távolságtartás, akár idegengyűlölet is kialakulhat. A működőképességhez szükségképpen hozzátartozik a különbségtétel az ideiglenes tartózkodást tervezők és a tartós letelepedés szándékával érkezettek között, mivel a két csoport esetében más bánásmódot követel meg az igazságosság. Számos jelentős szerző is egyetért abban – különféle utakon jutva ugyanarra a következtetésre –, hogy a fogadó államban eltöltött hosszabb idő már önmagában elég indok az állandó befogadásra. Az egyik ilyen elgondolás szerint – amely Thomas Nagel⁷ kényszeréről és elosztási igazságosságról alkotott elméletéből eredeztethető – egy állam autoritása alá tartozás, illetve az állami kényszernek való alávetettség idővel megalapozottá teszi az igényt a befogadásra az elosztó igazságosság elve alapján. Miller szerint azonban az állami kényszer önmagában még nem alapozza meg azt, hogy egyenlőként kezeljék a bevándorlókat az állampolgárokkal, másrészt kérdésesnek látja, hogy miért kell egyáltalán lehetővé tenni az ország területén való tartózkodást hosszabb időre.

Miller három elv alapján látja megvalósíthatónak a működőképes bevándorláspolitikát. Ezek közül az első és legfontosabb, hogy mindenkinek, aki az állam területén tartózkodik, tiszteletben kell tartani az emberi jogait. A második elv, hogy lehetővé kell tenni az állampolgárság megszerzését és a teljeskörű társadalmi befogadást azok számára, akik tartósan

az adott államban szeretnének maradni – a társadalmat ugyanis, Walzert idézve,⁸ nem tanácsos kasztszerűen felosztani állampolgárookra és idegenekre. A harmadik elv szerint egyfajta viszonyosság szükséges a bevándorlók és az állampolgárok között: a bevándorlóknak kötelességük hozzájárulni a közösség terheinek viseléséhez, az államnak pedig egyenlő lehetőségeket és jóléti jogosultságokat kell biztosítani a bevándorlók számára. (112–129.)

Ugyanezen elvek mentén gondolkodik Miller a bevándorlók integrációjáról. Sorra veszi az integráció céljait, az annak érdekében tehető legitím lépéseket, valamint azt, hogy milyen mértékben valósítható meg és egyáltalán kívánatos-e a kényszerű integráció. Szerinte a bevándorlók integrációja lehet az elsődleges megoldás a bevándorlók alkotta etnikai kisebbségek elterjedésére. Az integráció három formája, a szociális, a polgári és a kulturális integráció között tesz különbséget, legproblematikusabbnak pedig a kulturális integrációt tartja. Míg a szociális és a polgári-politikai integrációra Miller egyértelműen úgy tekint, mint a társadalom működéséhez szükséges és értékes folyamatokra, a kulturális integrációval kapcsolatban már nem tud ilyen egyenes választ adni.

Kérdéses, hogy egyáltalán beavatkozhat-e az állam ezen a területen. Miller itt a liberális multikulturalizmus két érvére reagál: egyrészt, az ilyen beavatkozás a bevándorlók asszimilációra, saját kulturális értékeik hátrahagyására kényszerítést jelent, ami tulajdonképpen a szabadságjogok megsértését jelenti. Továbbá, a kulturális integráció nem is szükséges a konfliktusmentes együttéléshez és a demokrácia működéséhez, ahhoz a társadalmi-állampolgári integráció elegendő. Miller – Will Kymlicka nyomán – különbséget tesz személyes és közösségi kultúra között, hangsúlyozva, hogy a multikulturalizmus elsősorban ez előbbi védi. A közösségi kultúrába való integráció, ami legitím elvárás lehet a fogadó állam részéről, kölcsönös előnyökkel jár: a bevándorlók érdeke, hogy megismerkedjenek annak a társadalomnak a kultúrájával, amelynek a részévé kívánnak válni. A bevándorlók számára olyan szempontból is előnyös ez, hogy több segítséget, szimpátiát, felelősséget várhatnak a befogadó közösség tagjaitól, ha osztoznak velük egyfajta összetartozás-tudatban.

A befogadó közösség kultúrájával kapcsolatban azonban problematikus lehet, hogy mivel az lényegében a többség történelmileg kialakult kultúrája, így

akadálya lehet a bevándorlók integrációjának, legfőképpen a válás tekintetében. Többek szerint önmagában a vallásos jelképek, szokások prezentálása sértheti az egyenlő bánásmód követelményét. Miller itt Martha Nussbaumra⁹ hivatkozik, aki szerint a többség

által képviselt vallási meggyőződés megjelenítése elkerülhetetlenül alárendeli, marginalizálja, másodrendű állampolgárokká teszi a társadalom kisebbségi csoportjait. Miller három feltételt támaszt, amelyek révén meg lehet őrizni a kisebbséghez tartozók egyenlő státuszát: az esélyegyenlőség biztosítását, az egyes kisebbségi csoportok egyenlő mértékű támogatását, valamint a közösségi ügyekben való részvétel, véleménynyilvánítás lehetővé tételét.

A kulturális integráció – Carens fogalmai szerint – nem annyira követelmény, sokkal inkább törekvés, az azonban Miller szerint elvárható, hogy a bevándorlók elfogadják a többségi kultúra jelentőségét. A teljes kulturális integrációnak lényeges eleme az is, hogy a fogadó társadalom elismerje és tiszteletben tartsa a bevándorló személyes kultúráját, a bevándorló pedig megértse és elfogadja a közösséget. (130–150.)

Külön említi Miller az illegális bevándorlók sajátos helyzetét. Az államoknak esetükben egyensúlyba kell hozni az emberi jogok védelmét az állam azon érdekével, ami a jogszerű eljáráshoz és a vizsgálatok lefolytatásához fűződik. Joseph Carens „tűzfal”-elméletét¹⁰ problematikusnak látja, mivel az az intézményekre koncentrál, a valódi normatív határvonalat azonban Miller szerint az alapvető jogok és az egyéb kedvezmények között kellene meghúzni, és csak akkor alkalmazni a tűzfalat az intézmények és az illegális bevándorlók között, ha előbbi az alapjogok sérelmével fenyeget. Miller abból az alapfeltevésekből indul ki, hogy az államnak diszkrecionális joga eldönteni, hogy az emberi jogokon túlmenően milyen jogosultságokat biztosít az illegális bevándorlóknak, hiszen az emberi jogokat nem veszélyezteti, kölcsönös előnyről pedig – mint a gazdasági bevándorlók esetében – nincs szó, és azt sem lehet tudni, hogy az illegálisan érkezők mennyi időt szándékoznak az országban tölteni; ez utóbbi kérdés azért merül fel, mert a társadalmi igazságosság intézményei elsősorban azokat hivatottak szolgálni, akik tartósan tagjai a közösségnek. Az illegális határátlépők deportálásához is jogot kell biztosítani az államoknak; annak érdekében, hogy fenn tudják tartani a rendszerük integritását. Mindaddig azonban, amíg az illegális határátlépők az adott ország területén tartózkodnak, fennáll az állam részéről az emberi jogai

AZ ÁLLAMNAK DISZKRE-
CIONÁLIS JOGA ELDÖNTENI,
HOGY AZ EMBERI JOGO-
KON TÚLMEŊEN MILYEN
JOGOSULTSÁGOKAT BIZTO-
SÍT AZ ILLEGÁLIS
BEVÁNDORLÓKNAK

védelmének kötelessége. Lehetővé kell tenni azt is, hogy azok az illegálisan érkezők, akik már hosszabb ideje a közösség tagjaként élnek, rendezhessék jogi státuszukat – Miller erre egyfajta feltételes amnesztiát javasol megoldásként. (118–120; 125–127.)

Következtetésként Miller megállapítja, hogy a bevándorlás mellett és ellen is komoly érvek szólnak. Négy elméleti megközelítést javasol – és próbál egyensúlyba hozni –, amelyeket az államoknak figyelembe kellene venniük bevándorláspolitikájuk kialakításakor. Elsőként az erkölcsi kozmopolitizmus enyhe formáját tárgyalja, amely szerint nem hagyhatjuk figyelmen kívül a bevándorlók egyenlő erkölcsi értékét, pozitív kötelességünk is van az emberi jogok megvédésére, és a segítségnyújtást csak alapos indokkal tagadhatjuk meg. Másodikként a nemzeti önrendelkezés elvét említi, a demokratikus társadalmak polgárainak azon jogát, hogy döntsenek a közösségük jövőjéről, tekintettel arra, hogy a bevándorlás elkerülhetetlenül befolyásolni fogja a jövőjüket. Harmadikként az igazságosság követelményét veti fel, aminek értelmében a jogok és kötelezettségek, illetve előnyök és terhek elosztását tekintve egyensúlyt kell teremteni a társadalomban, olyan szabályok szerint, amelyeket minden résztvevő elfogad és betart. Negyedikként az integrált társadalom ideáját mutatja be, amelyben a különböző etnikai, vallási hátterű emberek közös célokat szem előtt tartva, az egyenlőség elve alapján élnek egymás mellett. (151–157.)

Miller szerint a bevándorlás kezelésére nincs egyetlen helyes megoldás, azt mindig az adott társadalom többi céljával együttesen kell szemlélni. Elsősorban tiszta bevándorláspolitikára kell törekedni, amelynek keretében transzparenssek és pontosak az adatok, a szelekció szempontjai, az elvárások az integrációval kapcsolatosan, mindemellett erős határvédelemre és gyors eljárásokra is szükség van. Miller kommunikatív és szociáldemokrata elvek mentén gondolkodik, nagy hangsúlyt fektetve a társadalmi kohézióra és igazságosságra. Szerinte mind a beengedés, mind az integráció terén azt kell politikai célnak tekinteni, hogy az érkezők számára biztosított legyen annak lehetősége, hogy teljes jogú tagjai legyenek a közösségnek; egyenlőként kell rájuk tekinteni, illetve bánni velük, hogy azonosuljanak a közösséggel, és részt vegyenek a közösségi és politikai életben. Ez nem jelent asszimilációt: megtarthatják a kultúrájukat, identitásukat. Ilyen feltételek mellett tartja Miller liberális szempontból igazolhatónak a határok létét és kezelhetőnek a bevándorlás problematikáját. (157–165.)

JEGYZETEK

1. David MILLER: *Strangers in our Midst: The Political Philosophy of Immigration*, Harvard: Harvard University Press, 2016.
2. David MILLER: *National Responsibility and Global Justice*, Oxford University Press, Oxford, 2007
3. David MILLER: *On Nationality, Citizenship and National Identity*, Wiley, 2000.
4. Thomas POGGE: *World Poverty and Human Rights: Cosmopolitan Responsibilities and Reforms*. Cambridge: Polity Press. 2002. 169.
5. Lásd még: MILLER (3. vj.).
6. Joseph CARENS: *The Ethics of Immigration*, Oxford University Press, New York, 2013. 237–245.
7. Thomas NAGEL: *The Problem of Global Justice*, in: *Philosophy and Public Affairs*, 33, 2005. 133.
8. Michael WALZER: *Spheres of Justice*, Oxford: Martin Robertson, 1983. 52–63.
9. Martha NUSSBAUM: *Liberty of Conscience: In Defense of America's Tradition of Religious Equality*, Basic Books, New York, 2008.
10. CARENS (6. vj.) 133.